

HALİT ZİYA UŞAKLIĞIL'İN "KAR YAĞARKEN" ADLI ÖYKÜSÜNE YAPISALCI BİR YAKLAŞIM

Yavuz Sinan ULU*

ÖZET

20. yüzyıl, insan bilimlerinde yapısalılık çağı olarak adlandırılır. Yapısalılık, ilk kez dilbilim sahasında kendini göstermiş ve bilimsel bir kimlik kazanım sürecini bu alanda tamamlamıştır. Yapısalılık, bazen olguları ifade eden bir yöntem olarak benimsenmiş bazen de öğretici veya farklı grupların ortak eğilimi olarak tarif edilmiştir. F. de Saussure'ün temellerini attığı, yapısalılık, isminden de anlaşılacağı üzere yapılarla ilgilenir ve özellikle de bu yapıların işlenmesini sağlayan genel yasaları inceler. Yapısalılık fenomenleri tek tek bu yasaların bazı bölümlerine indirgeme eğilimindedir. Yapısalılık kuramı bir anlatıyı oluşturan öğelerin iskeletini çıkarıp onu betimlemeyi ve her parçanın bütün içindeki işlevini ortaya çıkarmayı amaçlar. Yapısalılığa göre her parça değerlidir ve bu parçalar yüzey yapıdan derin yapıya eş zamanlılığa dayalı olarak geçmeyi sağlayan anahtar görevindedir.

Bu çalışma edebiyatımızın en önemli yazarlarından Halit Ziya Uşaklıgil'in "*Kar Yağarken*" adlı öyküsünün yapısalılık açısından tahlilini içermektedir. Öykü, 1914 yılında yayımlanan *Bir Şi'r-i Hayal*'de yer almıştır. Uşaklıgil'in öykülerinin temel öğesi çocuk sevgisidir. Yazar yürekleri sızlatan bir duyarlılıkla çocuk dünyasının kapılarını okuyucuya açar. "*Kar Yağarken*" de böyle bir öyküdür. Sermed adında, kimsesiz, yalnız, evi İstanbul sokakları olan bir sokak çocuğunun acıklı yaşamının anlatıldığı öyküde Sermed'in çıkmazları, hayat mücadelesi, hayalleri ve daha birçok konu öyküde kişi, mekân, zaman, nesne, koku, ve duygu kesiti aracılığıyla sembolleştirilmiştir. Bir kürklü paltoyla zenginleşen çocuk yüreği Sermed ile temsil edilir.

Anahtar Kelimeler: Yapısalılık, öykü, Kar Yağarken, dizge, işlev

A STRUCTURALIST APPROACH TO HALİT ZİYA UŞAKLIĞIL'S SHORT STORY "KAR YAĞARKEN" (WHILE IT SNOWS)

ABSTRACT

20th century is admitted era of structuralism in the human sciences. Firstly, structuralism emerged in range of linguistic and completed the process of acquisition of a scientific identity in this field. Sometimes structuralism was adopted as a method in expression of fact, sometimes it also was described as doctrine or common tendency of different groups. Structuralism, founded by F. de Saussure, is interested in structures and it especially researches on general institutes making

* Arş. Gör. Ardahan Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı, El-mek: snnl06@hotmail.com

these structures on. Structuralism has a tendency to degrade phenomena up to some parts of these institutes. Structuralism theory aims at determining and describing frame of components those generating a narration and detecting every component's function in the whole part. According to structuralism, every single component is valuable and these components are like keys those provide to cross into deep structure from surface based upon simultaneity.

This paper includes an analysis of the short story "*Kar Yağarken*" belonging to one of the most significant novelists of Turkish Literature Halit Ziya Uşaklıgil in the way of structuralism. This story occupied in *Bir Şi'r-i Hayal* which published in 1914. Key element of Uşaklıgil's stories is love of child. Writer opens the children's world of doors to reader with sensibility which wring the hearts. "*Kar Yağarken*" is also such a story. In the story that is about pathetic lifestory of a lonely foundling by the name of Sermed, his dilemmas, rat race, dreams and lots of facts more are symbolized by the means of person, place, time, object, scent, and emotion profile. Child heart flourishing by a fury coat is represented by Sermed.

Key Words: Structuralism, story, "*Kar Yağarken*", system, function

1. Giriş

1.1. Kuram: Yapısalcılık

"Dil, bir anda düşünemediğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyüklü bir varlıktır. O gerek insan, gerek toplum, gerekse insan ve toplumdan ayrı düşünülemeyecek olan bilim, sanat ve teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur" (Aksan 2003:11).

Dilbilim, tek bir dil ile değil, bütün dillerle objektif olarak ilgilenen, kuralcılıktan uzak, olguların sadece gözlemine dayanan, belli bir alanı, yöntemi olan, dilin oluşumunu, işleyişini ve yapısını inceleyen, yazı dilinden sözlü dile ağırlık veren, onu tıpkı somut bir nesne gibi incelemeye çaba gösteren bir bilim dalıdır. Yapısalcılığın temelini oluşturan bu iki kavramı ifade ettikten sonra asıl konumuz olan yapısalcılığa geçebiliriz:

"Yirminci yüzyılın başlarına kadar edebiyat incelemelerinde klasik inceleme olarak adlandırılabilir bakış açısı hâkimdi. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren Saussure'ün sistemli olarak ortaya koyduğu dilbilim (linguistics) akımıyla birlikte birçok sahada olduğu gibi dil ve edebiyat alanında da eşzamanlı bakış açıları, inceleme teknikleri ortaya çıktı." (Erdem 2007: 255).

Yapısalcılık, "olguları bir bütünün öğeleri olarak ve bu bütünün içindeki ilişkileri bakımından ele alan, yapı incelemelerine yönelen, dilbilimin yanı sıra, daha başka birçok insan biliminde önemli bir yer tutan çeşitli akımlara verilen ortak ad"dır. (Vardar 2007: 219).

"Yapısalcı inceleme bir metni kuran yapının incelenmesi, bir bütün oluşturan alt elemanlar arası ilişkilerin tespit edilmesi, bir cümle sayılan yapının öğelerinin bulunması demektir." (Tökel 2011: 784).

Ayşegül Yüksel yapısalcılık ile ilgili şunları ifade etmektedir:

"Yapısalcılığın temel kavramları, yüzyılımızın başında Belçikalı Dilbilimci Ferdinand de Saussure tarafından dilsel olguların incelenmesi"

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

bağlamında ortaya atılmış, "yapısalcılık" kavramı 1928'de Prag Okulu'nu oluşturan dilbilimciler ve biçimselci yazın ve sanat incelemecileri tarafından kurumlaştırılmış, yüzyılın ortasında İsviçreli sosyal antropolog Claude Levi-Strauss tarafından insanın beynindeki karmaşık şifreleri (yapıları) çözme yolunda kullanılarak, 1950'lilerin sonlarında hemen hemen tüm batı ülkelerinin tartışma gündemine giren bir akıma dönüşmüştür. Yapısalcı yazın eleştirisi 1960'lı yıllarda ivme kazanmış, yorumlamacının öznel değerlendirmelerine bağımlı olan "törel (ahlaksal)", "izlenimci" eleştiriye karşı çıkan bir seçenek olarak yazı tarihindeki yerini almıştır" (Yüksel 1995: 11).

Yapısalcılığın genel tarihsel oluşumunda üç belirleyici etken söz konusudur: Saussure, Rus biçimselcileri ve Prag Okulu.

"Yapısalcı yazın eleştirisi, Saussure'ün dilbilim bağlamındaki saptamalarının ışığında, yazınsal metni kendi içinde işlerliği olan, tamamlanmış bir "dizge" olarak nitelmesiyle başlar. En önemli unsurlardan biri, metni oluşturan "parça"ların birbirleriyle olan bağıntılarını ve "bütün" bağlamındaki işlevlerini saptayarak yazınsal tasarımın kusursuzluğunu ya da kusurlarını ortaya çıkarmaktır" (Yüksel 1995: 13).

Rus biçimciliği 1900-1920'li yıllar arasında varlığını sürdüren, yazın alanında yapısalcılığın çıkış noktasını belirleyen, etkin oldukları süre içinde, yazın yapıtını kendi içinde inceleme ilkesiyle, yazın yapıtının biçimsel yanını vurgulamalarıyla ve incelemede önerdikleri yapıtı izleksel birimlerine indirgeme gibi yöntemlerle Saussure'le hemen hemen eş zamanlarda ve ondan bağımsız olarak yapısalcı yaklaşımın kimi temel ilkelerini yazınsal eleştiri alanına sunmuşlardır. Prag Okulu ise 1928-1948 yılları arasında Çekoslovakya'nın Prag kentinde oluşan, sanat incelemesine yönelen ilk dizgisel yapısalcı göstergebilimsel yaklaşımı oluşturan dilbilim grubudur.

"Yapısal dilbilimin en belirgin özelliği dili bir yapı, bir dizge olarak ele almasıdır." (Kıran 2006: 113). "Yapısalcı dilbilime göre dış dünya, kesintisiz bölünmemiş büyük bir yığın, bir bütündür ve dış gerçeklerden bağımsız, kendi iç kurallarına göre işleyen, bir göstergeler sistemi olan dil bu yığını anlaşılır kılmak için böler" (Moran 2008: 189).

Berna Moran yapısalcılık ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

"Yapısalcılara göre edebiyat incelemesi tek tek yapıtların yorumlanması ya da değerlendirilmesi değil, edebiyat yapıtlarının tümünün uyduğu sistemin araştırılması demektir. Bundan ötürü, edebiyatın tarih içindeki gelişimi bir yana bırakılarak, her şeyden önce eşzamanlılık içinde incelenmesi gerekir. Edebiyatın eşzamanlılık içinde, kendi başına, bağımsız bir yapı olarak incelenmesi ise, bu yapıyı oluşturan öğelerin birbiriyle olan, bağıntılarının, yani işlevlerinin sapması demektir. Bunu yapmak için de, dilbilimdeki söz'e tekabül eden somut edebiyat yapıtlarından yola çıkarak bunların uyduğu sisteme (dil'e) ulaşmak şarttır; çünkü sistem ile tek tek yapıtlar arasındaki bağıntı, dilbilimde dil ile söz arasındaki bağıntının benzeridir" (Moran 2008: 198).

"Yapısalcı yazın eleştirisinin temel hedefi yüzeydeki yapıda yansıyan somut verilerden (yazarın metni oluşturduğu "söz"den) yola çıkarak metnin derin yapısını (oluşturduğu dizgeyi) kavramak ve metnin yüzeysel anlamından uzaklaşarak "derin anlam"ına ulaşmaktır" (Yüksel 1995: 13). "Yapısalcı anlayışta öne çıkan şart, imgelerin anlamlarının birbirleriyle olan ilişkiden doğduğunu ispatlamaktır." (Üst 2007: 557).

Turkish Studies

"Yapısalcılık, metni bir yapboz gibi düşünüp parçaları doğru yerlere yerleştirerek metin içi unsurlarla değerlendirip onun temel özelliklerini ortaya koymayı amaçlar." (Adıgüzel 2011: 294).

Yapısalcı yazın eleştirisi Saussure'un "gösteren" ve "gösterilen" arasında kurduğu ilişkiyi metne uyarlar ve bu ilişkinin anlaşılmasını zorlaştıran, anlamı kolayca saptanamayan "örtük" (kapalı) göstergeleri çözmeyi amaçlar.

1.2. Yazar ve Eser Üzerine

"Daha 17 yaşında ilk denemeleri yapan ve toplam 152 kısa, 4 uzun öyküsü ile, modern Türk anlatısında epiğin etkisini kıran Halit Ziya" (Korkmaz 2011: 179) roman türünde olduğu gibi öyküde de büyük başarı göstermiş usta bir kalemdir. "Onun yazıya ciddi bir şekilde başladığı *Hizmet*'te 1888 yılına ait ilk hikâyesinden sonra, özellikle 1897-1899 arasında İkdam ve Sabah'a yazdığı küçük hikâyeler edebiyatımızda bu türün ilk güzel örnekleri arasında sayılır." (Huyugüzel 2004: 92). "Uşaklıgil, öykülerinde çok değişik konuları işlemiştir. Sürüp gelen yanlış bir konunun tersine, öykülerinde 'alafranga' çevrelerin, 'salon'ların yazarı değildir. Bireyi temel almakla birlikte, topluma sırtını çevirmemiş, topluma yansıyan çeşitli sorunları, kişileri aracılığıyla okuyucunun önüne getirmiştir. Kişilerin acıları, sıkıntıları, mutsuzlukları yazarın ilgi duyduğu konulardır." (Dizdaroğlu 1975: 55).

"Kar Yağarken Halit Ziya Uşaklıgil'in 1914 yılında yayımlanan *Bir Şi'r-i Hayal* adlı hikâye kitabında on dokuzuncu ve son sırada yer almaktadır." (Aslan 2008: 141). Öyküde gündüzleri hamallık yapan, bütün mal varlığı değneği ile kırmızı mendilden bir bohça olan, yoksul, kimsesiz, evi İstanbul sokakları olan Sermed adında bir sokak çocuğunun hayatından bir kesit ele alınır.

Öyküde "yazarın herhangi bir anlatıcı figürüne tanıdığı sınırlı bakma iznine sahip anlatıcı tipi" (Kolcu 2006: 23) olarak ele alınan müşahit bakış açısı vardır.

2. "Kar Yağarken" in Yapısalcılık Açısından Tahlili

Roland Barthes'e göre bir anlatıdaki her öge değerlidir. "Metnin içinde bulunan bir parça önce kendi varlığıyla, daha sonra bütünün içindeki işleviyle anlam kazanır. Yüzey yapıdan derin yapıya geçmek ancak işlevleri belirleyip, onları metnin içinde anlamlandırmayla gerçekleşir." (Barthes 1988: 25). Biz de bu görüşten hareketle oyunu çeşitli kesitlere ayırarak tahlil edeceğiz.

2.1. Kişi Kesiti

Öykünün baş kişisi Sermed'tir. Sermed ismi aslında kahramanın gerçek ismi değildir. Bunu öyküdeki şu kısımdan çıkartabiliyoruz: "Anası babası var mıydı? Hiç zannetmiyorum. O öyle tesadüfen iki kaldırım taşı arasında peyda oluvermiş bir mahluk idi. Onu Eyüp'te herkes tanır, evet kendisinden başka herkes.. Ona -bilinemez nasıl bir itiyatla- 'Sermed Bey' derlerdi." (Uşaklıgil 2004: 68). "Sermed" isminin anlamı metinde önemli bir işlevi üstlenmektedir. Sermed, "dâimi, sürekli, ebedî" anlamlarına gelmektedir. Söz konusu anlamlar; Sermed'in yaşamının, öyküde aksettirilen şekliyle devam edeceğini hissettirmektedir.

Öyküde Sermed'in haricinde bulunan kişiler adeta dekoru tamamlayan figüran konumundadır. Onlar, Sermed'in içinde bulunduğu yoksulluğu, çaresizliği ve yalnızlığı pekiştirmek, metnin hedefi doğrultusunda bir sosyal çevre oluşturmak amacıyla öyküde yer alırlar. Yalnız "öğrenci müşteri"yi bu tespit haricinde tutmamız gerekir. Öğrenci müşteri, sosyal ve ekonomik açıdan Sermed ile tezat oluşturacak konumdadır. Öğrenci müşteri, en az orta sınıf bir aileye mensup, öğrenim gören bir çocuk olmasına rağmen Sermed yoksul, eğitimsiz bir sokak çocuğudur. Bu, güçlü bir çatışmadır.

Boyacılar	<	Sermed	X	Öğrenci Müşteri
Kibritçiler				
Dağıtıcılar				
Hamallar				
Bakkallar				
Çırak				
Arabacılar				
Paltolu yağmurluklu, şemsiyeli halk				

Tüm bu ifadeler neticesinde Sermed'in bir tip olduğu sonucuna varabiliriz. Sermed, herhangi bir sokak çocuğunu temsil eder. Onun gerçek adının bilinmemesi bu kanıyı güçlendirmektedir.

2.2. Mekân Kesiti

Öyküde önemli bir yere sahip olan mekân, şu şekilde tarif ediliyor:

"Kendisini bileliden beri sokaktan başka bir yere mâlikiyetini tahattur edemiyor -şöyle tabir edilmek caiz ise- nefsiyle sokakta peydâ-yı ülfet etmiştir. Bütün sokaklar onundur; bu şehri-i azim onun için bitmez tükenmez dehlizlerden, sofalardan, avlulardan mürekkep vâsi bir hanedir; onun için de istediği gibi -ellerini içi yurtulmuş ceplerine sokarak daima kesilmeye muhtaç saçlarının tepesinde ıslana ıslana bozulmuş püskülsüz fesiyle, çorapsız ayaklarına daima büyük gelen yırtık potinleriyle- bu vâsi hanenin dehlizlerinde, avlularında, sofalarında dişlerinin arasından ıslık çalarak rüzgarların önüne düşer; bir imtinân-ı tasarrufla etraftı seyrederek gezerdi!.. Evler?... Bunların ne olabileceğine henüz bir ilm-i sahih peyda edememiş idi. İçlerine girmek nasip olmayan bu yerler kendisince o büyük evin birtakım odaları hükmünde idi. Ev ve aile hakkında kendine mahsus, uzaktan parça parça zapt olunan emârat ile teraküm etmiş malûmat neticesiyle yalnız bir fikr-i müphemî vardı. İnsanlar; gözünün önünde kendisini daima bir kenarda bırakarak akıp giden seyl-i hurûşân-ı hayat, azim bir sahne-i temaşa hükmünde idi. Madem ki tesadüf onun pişgâhına böyle her dakika mütebeddil bir temaşa koyuvermiş idi, o da her şeye bir nigâh-ı âşinaî ve laübali ile bakmaya alışan gözlerini açar; Edirnekapı'dan Bahçekapı'ya, Galata'dan Şişli'ye kadar imtidâd eden bu sahneyi bol bol, kana kana seyrededi..." (Uşaklıgil 2004: 66-68).

Sermed'in evle ilgili düşünce dünyasını anlayabilmek için Gaston Bachelard'ın *Uzam'ın Poetikası* adlı kitabından şu kısmı alıntılanmayı uygun buluyoruz:

"Ev, insanın düşünceleri, anıları ve düşleri için en büyük tümleştirici güçlerden biridir. Söz konusu tümleştirmenin bağlayıcı ilkesi ise, düşlemdir. Geçmiş, bugün ve gelecek, eve farklı dinamikler kazandırır; çoğu zaman iç içe giren, kimi zaman birbirine ters düşen, kimi zaman da birbirini uyarıcı dinamikler. Ev, insan yaşamında, olabilecekleri savuşturur, süreklilik yönünde verdiği öğütleri çoğaltır. Ev olmasa, insan dağılmış bir varlık olurdu. Ev, insanı gökten inen fırtınalara karşı olduğu gibi, yaşam da karşılaştığı fırtınalara karşı da ayak da tutar. Ev hem beden, hem de ruhtur. İnsan varlığının ilk dünyasıdır. Alelacele davranan metafiziklerin vazettiği gibi, insan "dünyaya fırlatılmadan

Turkish Studies

önce", evin beşiğine yatırılır. Düşlemlerimizdeki ev hep büyük bir beşiktir. Somut bir metafizik bu olguyu, bu basit olguyu bir kenara atmaz; öyle ki, bu olgu bir değerdir, düşlemlerimizde dönüp dolaşageldiğimiz önemli bir değer. Varlık hemen bir değer olup çıkar. Yaşam güzel başlar; evin kucagında kapalı, korunmuş, ılık mı ılık." (Bachelard 2008: 41,42).

Sermed, Bachelard'ın ifade ettiği ev ile ilgili bu düşlemlere sahip değildir. Onun ev olarak düşündüğü dört duvar arası değil, koskoca İstanbul'dur.

Öyküde mekânı iki ana başlık çerçevesinde inceleyebiliriz:

1) Dış Mekân

a) Geniş Dış Mekân	b) Dar Dış Mekân
Eyüp, Fatih, Taksim, Şişli, Saraçhanebaşı, Aksaray, Şehzadebaşı, Sultan Beyazıt, Hoca Paşa, Eminönü, Üsküdar İskelesi, Köprübaşı	Kepen altları, kapı köşeleri, Hayvanı çıkarılmış yük arabaları
↓	↓
Gündüz ve dört mevsim	Gece ve yaz

2) İç Mekân

a) Geniş İç Mekân	b) Dar İç Mekân
Bakkal dükkânı	Bakkal dükkânının çatı arası
↓	↓
Gece ve kış	Gece ve kış

Dış mekân kendi arasında geniş dış mekân ve dar dış mekân; iç mekân ise geniş iç mekân ve dar iç mekân olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu dört mekân Sermed'in evi olarak sunulmaktadır. Ayrıca mekânlar, zaman ögesini de barındırmaktadır. Geniş dış mekân, gündüzü ve dört mevsimi; dar dış mekân, geceyi ve yazı; geniş ve dar iç mekân ise gece ve kışı simgelemektedir. Sermed'in bu mekânları kullanma ihtiyacı zamana göre değişiklik göstermektedir.

2.3. Zaman Kesiti

Öyküde zaman, pek çok şeyin anahtarı konumundadır. Nesnelere ve mekânlar zamanın özelliklerine göre değişim göstermektedir. Öyküde, bir tarih vermek suretiyle belirli bir zamana vurgu yapılmamıştır. Öyküde zaman, herhangi bir yılın kış ya da yaz mevsimi veya herhangi bir günün gündüzü veya gecesidir. Burada öykünün adı bize önemli bir ipucu vermektedir. "*Kar Yağarken*" bir zaman dilimine, yani kış mevsimine işaret etmektedir. Sermed karın yağdığına gündüz saatlerinde şahit olmaktadır. Buradan hareketle öyküye hâkim olan zaman diliminin kış mevsimi ve gündüz saatleri olduğunu çıkarabiliriz.

Öyküde yaz mevsimi, kışın çetin koşullarına dikkat çekmek ve tezat oluşturma, gece saatleri ise iç mekânla bütünleşerek kahramanın yoksulluk ve çaresizliğini gözler önüne serme işlevini üstlenir.

Kış	X	Yaz
Gece	X	Gündüz

Turkish Studies

Öyküden yapacağımız şu alıntı zamanın, Sermed'i fiziken ve ruhen nasıl etkilediğini açıkça göstermektedir:

"Sokağa çıktığı zaman etraf bembeyaz idi; karlar oynaşarak, çırpınarak, havada canlanıvermiş yüz binlerce beyaz mini mini kuşlar gibi kanatlarını silkerek bir sükût-ı bî-nihaye ile Köprübaşı'nda bekleyen arabacıların, atların üzerine, yolcuların şemsiyelerine, muşambalarına düşüyordu. Soğuktan kıpkırmızı olan ellerini nefesiyle ısıtmaya çalışarak o her günkü mânâ-yı istihzasından daha celî, daha vâzih bir nigâh-ı tahkirle güya: "Bak, paltoma, kürklü paltoma..." diyordu." (Uşaklıgil 2004: 80)

2.4. Nesne Kesiti

Öyküde nesnelere önemli işleve sahiptir. Nesnelere Sermed'in içinde bulunduğu durumu bütünleyen, onu okuyucunun gözünde canlandıran bir niteliğe sahiptir. Nesnelere öyküde adeta dekor işlevini görmektedir.

Nesnelere kişiye, zaman ve mekâna bağlı olarak öyküde yer almaktadır. Öyküde çok çarpıcı nesnelere yer almakta ve bazı nesnelere birkaç kez tekrar edilerek öyküdeki işlevini yerine getirmektedir. Öyküdeki nesnelere kahramana ait olan ve onunla bütünleşen nesnelere ve kahramana ait olmayan, olması istenen nesnelere olarak iki gruba ayırabiliriz:

Kahramana Ait Olan ve Onunla Bütünleşen Nesnelere	Kahramana Ait Olmayan, Olanı İstenen Nesnelere
Yırtık gömlek (2), paçaları parçalanmış pantolon, içi yırtılmış cep, püskülsüz fes (2), yırtık potin (3), yırtık kundura, bir fındık ağacından kesilmiş ince değnek, kebaççı dükkânının merdiveni altında duran kırmızı mendil, bohça, boş şeker çuvalları, boya kutusu, fırça, şekilli kibrit, paket, parça parça potin (2), ince basma gömlek, eski bir fanila yelek, kar, yakası pek geniş duran fanila, yatak (şeker çuvalı), ceplerinin kenarı yırtık yakasının tüyleri parça parça kopuk solmuş eskimiş bir palto	Sefertası, kürklü palto, manken, lacivert kaşmir, şemsiye, yağmurluk, gazeteye sarılmış büyük paket

Sermed X Kürklü Palto

Şüphesiz ki bu nesnelere merkezinde "kürklü palto" bulunmaktadır. Öykünün ana izleğini ve düğümünü oluşturan en işlevsel nesne kürklü paltodur. Kahramanımızın "kürklü palto giyme" hedefine ulaşım ulaşamayacağı en büyük düğümü ve merak unsurunu oluşturmaktadır. Kürklü palto bir sembol, bir imgedir. Sermed'in ekonomik ve sosyal konumuyla, kürklü palto bir tezat oluşturmaktadır. Öyküde kürklü palto, öğrenci müşteriyle özdeşleştirilmiştir. Nitekim Sermed'in çok istediği kürklü palto yine kendi konumuyla paralellik göstermektedir: "O vakit hayret etti, gözlerine inanamıyordu. Ceridelerin arasından eliyle tutup kaldırdığı şey bir palto, kürklü bir palto idi. Ceplerinin kenarı yırtık, yakasının tüyleri parça parça kopuk, solmuş, eskimiş bir palto; fakat kürklü bir palto idi." (Uşaklıgil 2004:84) Buradaki "Ceplerinin kenarı yırtık, yakasının tüyleri parça parça kopuk, solmuş, eskimiş bir palto; fakat kürklü bir palto idi" ifadesi

Turkish Studies

oldukça önemlidir. Kürklü paltoya sahip olsa da Sermed sokak çocuğudur. Bu yüzden onun sahip olduğu kürklü palto da öğrenci müşteri veya mankenin üzerindeki kürklü paltodan farklı olacaktır.

Öyküde kürklü paltodan sonraki en işlevsel nesne ise boş şeker çuvallarıdır. Boş şeker çuvalları zaman ve mekân unsurlarıyla ilişki içerisindedir:

"Bir kış, henüz soğukların mukaddime-i şiddetinde yağmurlu bir havada uzun bir seferden avdetinde başı döndü; gözleri bulandı... İnce basma gömleğiyle bir eski fanila yelekten ibaret olan esvabından yağmurlar geçerek iliklerine kadar ıslanmış idi; zayıf vücudu ciğerlerine kadar titreyerek kış iptidasından beri kendisini barındıran bakkala gitti."Islandım!" dedi. O vakit bakkal müsaade etti, boş şeker çuvallarını alarak dükkânın çatı arasına çıktı; orada ısınamayarak, titreyerek, hayatında birinci defa olmak üzere üşümekten mütevellit ıztırabı duyarak yattı..." (Uşaklıgil 2004 :74,76)

Metinde yer aldığı gibi boş şeker çuvalları zaman olarak kış mevsimi, mekân olarak da bakkal ile bütünleşmiştir. Bu durumu şöyle şekillendirebiliriz:

Kış > Bakkal > Şeker çuvalı
(Zaman) (Mekân) (Nesne)

2.5. Koku Kesiti

Öyküde koku ögesine iki tamlama vasıtasıyla başvurulmuştur:

"Artık Köprübaşı'nda haftalarca görünmedi. Burada, şu bakkal dükkânının çatısı arasında, sabun çuvallarının ekşi kokusuyla petrol sandıklarının taaffünâtı arasında, dört şeker çuvalı içine sığınarak kimsesiz, aşağıda velvele-i hayatı hummalı kulaklarına çıkan bu yüz binlerce insanların arasında yapayalnız, iki üç günde bir: 'Daha kalkmayacak mısın?' diyen çiraklardan başka bir çehre-i iâne görmeyerek, bir kelime-i tesliyet duymayarak, bazan ateşler içinde tutuşmuş, bazen titremekten çeneleri kilitlenmiş haftalarca yattı..." (Uşaklıgil 2004: 76)

Burada geçen "sabun çuvallarının ekşi kokusu" ve "petrol sandıklarının kokusu" ifadeleri fakirliği temsil etmektedir ve geniş iç mekân olarak nitelendirdiğimiz "bakkal" ile bağdaşık durumdadır. Bu durumu şöyle gösterebiliriz:

Sabun çuvallarının ekşi kokusu > Bakkal
Petrol sandıklarının pis kokusu

2.6. Duygu Kesiti

Öyküde Sermed'in çok çeşitli duygular yaşadığı görülmektedir. Bu duygular buraya kadar ele aldığımız tüm kesitlerin birleşimi sonucu meydana gelmektedir:

Kişi > Duygu kesiti
Mekân
Zaman
Nesne
Koku

Sermed Bey'in yaşadığı duygular belli olaylar sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunu şu şekilde tabulaştırabiliriz:

Turkish Studies

Nefret	Ümitsizlik	Arzu	Utanma	Heyecan	Şaşkınlık	Sevinç ve Gurur
Kış, manken	Paltoyu alamama düşüncesi	Paltoya sahip olmak	Paltosunun olmaması	İçinde paltonun olduğu büyük hediye paketini açma	Paltoyu görmesi	Paltoya sahip olduktan sonra mankenin yanına gidip paltoyu göstermesi

Sermed, kıştan ve kürklü paltodan nefret etmektedir: "Hastalıktan kalktı; fakat bu vak'adan itibaren kıştan nefret etmeye başlamış idi..." (Uşaklıgil 2004: 76). "Soğuktan kıpkırmızı olan ellerini nefesiyle ısıtmaya çalışarak o her günkü dostuna takarrüb etti, titreyen sesiyle: 'Bonzur Müsü... Bonzur Müsü..' dedi; fakat bugün bu dostundan nefret ediyordu." (Uşaklıgil 2004: 80). Sermed'in ümitsizliği ise öyküde şu cümlelerle dile getirilir: "Bu kadar parayı havsalası almıyordu, bugünden sonra kürklü bir paltoya mâlik olabilmek ümidini kaybetti." (Uşaklıgil 2004: 78). Sermed'in paltoya sahip olma arzusu "Bugün soğuktan şişen çatlak kırmızı ellerini paltonun kürklü yakasına sürmedi; bugün kalbinde acı bir hiss-i hüsrân vardı, kendi kendisine her vakitten ziyade 'Ah! Bir paltom, kürklü bir paltom olsa!..' diyordu." (Uşaklıgil 2004: 80). Sermed'in utanması ise şu cümlede kendini göstermektedir: "O vakit yüreği çarptı, eliyle paketi yoklayarak ne olduğunu anlamak istedi, sormaya utanıyordu." (Uşaklıgil 2004: 82). Sermed'in heyecanına şu satırlarla tanık oluyoruz: "Sefer tasımı tramvaya bırakınca kadar içi içine sığmadı; 'Acaba nedir?' merakıyla koşuyordu." (Uşaklıgil 2004: 82). Şaşkınlık duygusuna şu satırlarla yer verilmiştir: "O vakit hayret etti, gözlerine inanamıyordu. Ceridelerin arasından eliyle tutup kaldırdığı şey bir palto, kürklü bir palto idi." (Uşaklıgil 2004: 84). Son olarak sevinç ve gurur ise öyküde şu şekilde yer almaktadır: "O zaman sevincinden bağırılmak için elleriyle ağzını tuttu. Şimdi onu şöyle çuvalların üzerine sermiş, karşısına geçmiş, ağzı hayretle meserretten mürekkebe bir büyük nefesle açık, gözleri rüya görmediğinden emin olamayarak dalgın; onu, bu kadar zamandan beri bilâ-ümit arzu edilen bu şey-i kıymettârı, uzun uzun seyretti.. Şimdi sevincinden cehren 'Ne güzel!.. Ne güzel!..' diyordu.. Bak benim kürklü paltoma.." (Uşaklıgil 2004: 85,87).

Görülüyor ki bu duyguların temelinde "kürklü palto" yer almaktadır. Bütün duygulanmalar kürklü paltonun çevresinde, onun etkisiyle gerçekleşmektedir.

3. Sonuç

Dil insana anlaşmayı, anlamayı ve eleştiri yapma hakkını sunar. Dilin gelişme ve değişme süreci içerisinde ortaya çıkan ve her biri ayrı bir disiplin olan dilbilim kuramları metinleri kendi yasalarına uygun bir biçimde çözümler. Eserin her bir parçası bir disiplinin merceği altında ele alınır ve ortaya çıkaran sonuçlar yine yöntemin kendi kuralları ışığında değerlendirilir.

Anlatıyı kendi iç dinamiğiyle, onu metin dışı unsurlardan soyutlamak suretiyle yüzey anlamdan derin anlama geçme sürecini içeren bir okuma biçimi olan yapısalcılık ile Halit Ziya Uşaklıgil'in "Kar Yağarken" adlı öyküsünü tahlil etmeye çalıştık. Eseri kişi, mekân, zaman, nesne, koku ve duygu olmak üzere altı kesit halinde ele aldık.

Kimsesiz bir sokak çocuğunun yaşayışı, hayalleri, arzuları, umutları, umutsuzlukları ve çaresizliği çeşitli çatışmalar ve paralellikler vasıtasıyla bir dizge olarak nitelendirebileceğimiz metinde yer almaktadır. Öykünün merkezinde yer alan Sermed dışında öyküde var olan her şey bir araç konumundadır. Onlar Sermed'in yalnızlığını, yoksulluğunu ve zavallılığını göstermek için öyküde yer almaktadır.

Öyküdeki meseleler "kıyas" ve "derecelendirme" yoluyla ele alınmıştır. Metnin içindeki her öge, kullanılan kavramlar, hatta kişilerin konuşma üslubu bile bu kıyas ve derecelendirmenin bir parçasını teşkil etmektedir.

Kişiler, mekân, zaman, nesne vb. unsurlarla anlam kazanan tüm bu çatışma, kıyas, derecelendirme, işlev ya da işlevsizlik kavramları bir sokak çocuğunun yüreğine ve bir kürklü paltıyla zenginleşecek o kocaman dünyasına işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, Sedat, "Elçin'in Posta Şubesinde Hayal Adlı Oyunu Üzerine Yapısalcı Bir Yaklaşım", **Turkish Studies** - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter 2011, p. 293-303
- AKSAN, Doğan, **Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- ASLAN, Hanifi, **Halit Ziya Uşaklıgil'in Hikâyelerinin Tematik İncelenmesi**, (Gazi Ü. Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2008.
- BACHELARD, Gaston, **Uzamanın Poetikası**, İthaki Yayınları, İstanbul 2008.
- BARTHES, Roland, **Anlatıların Yapısal Çözümlemesine Giriş**, (Çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat), Gerçek Yayınevi, İstanbul 1988.
- DİZDAROĞLU, Hikmet, "Halit Ziya Uşaklıgil'in Öykücülüğü", **Türk Dili, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı**, Sayı: 286, Temmuz 1975.
- ERDEM, Mehmet Dursun, "Ontolojik İncelemeye Dehhani'nin "eyledi" Redifli Gazeli Örneğinde Yapısalcı Bir Bakış", **Turkish Studies** – International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic-, www.turkishstudies.net, (Ed. Doç. Dr. Atabey KILIÇ-Sibel ÜST), Volume 2/3 Summer 2007, p. 254-273.
- HUYUGÜZEL, Ömer Faruk, **Halit Ziya Uşaklıgil**, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- MORAN, Berna, **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.
- KIRAN, Zeynel ve Ayşe Kiran, **Dilbilime Giriş**, Seçkin Yayınları, Ankara 2006.
- KOLCU, Ali İhsan, **Öykü Sanatı**, Salkımsöğüt Yayınevi, Konya 2006.
- KORKMAZ, Ramazan, "Servet-i Fünun Edebiyatı", **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000**, (Ed. Ramazan Korkmaz), Grafiker Yayınları, Ankara 2011.
- TÖKEL, Dursun Ali, "Sevdâkâr Şah ve Gülenaz Sultan Hikâyesi: Yapısal Açından Bir İnceleme" **Turkish Studies** – International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic-, www.turkishstudies.net, (Ed. Doç. Dr. Atabey KILIÇ-Sibel ÜST), Volume 2/4 Fall 2007, p. 783-794.
- UŞAKLIGİL, Halit Ziya, **Küçük Fıkralar**, Hazırlayan: Ferhat Aslan, Özgür Yayınları, İstanbul 2004.

ÜST, Sibel, "Fuzûlî'nin 'Usanmız mı' Redifli Gazelinin Yapısalcılık Açısından İncelenmesi", **Turkish Studies** – International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic-, www.turkishstudies.net, (Ed. Doç. Dr. Atabey KILIÇ-Sibel ÜST), Volume 2/3 Summer 2007, p.556-572.

VARDAR, Berke, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Multilingual Yayınları, İstanbul 2007.

YÜKSEL, Ayşegül, **Yapısalcılık ve Bir Uygulama: Melih Cevdet Anday Tiyatrosu**, Gündoğan Yayınları, Ankara 1995.